

A magyar földhasználati zónarendszer és a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program (II. rész)

Dr. Ángyán József, egyetemi tanár, intézetigazgató,
Szent István Egyetem, Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet

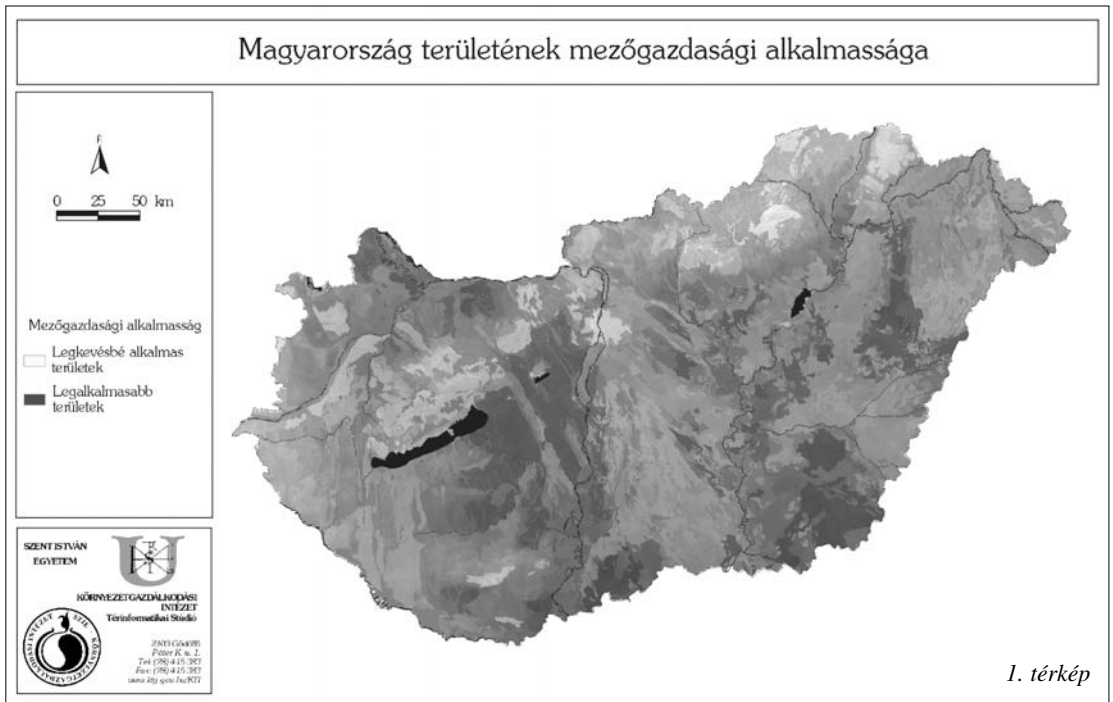
5. A különböző földhasználati kategóriák területi lehatárolása: a földhasználati zónarendszer

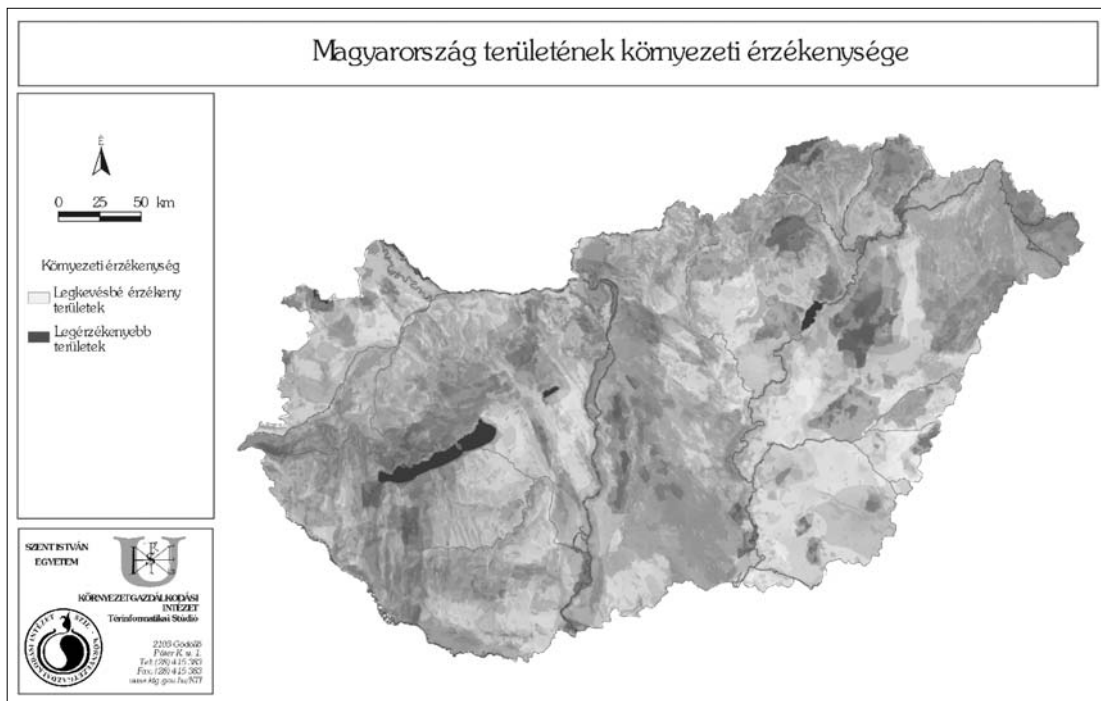
Arra vonatkozóan, hogy **hol vannak Magyarországon** a különböző földhasználati kategóriák területei, eligazítást ad **Magyarország földhasználati zónarendszere**. Ennek alapját az a földhasználati, agráralkalmassági-környezetérzékenységi értékskála adja, mely a földhasználati piramiskoncepciónak megfelelően a területek agrártermelési alkalmasságának (1. térkép) és környezeti érzékenységének (2. térkép) térinformatikai egyesítésével, területi integrációjával keletkezett (3. térkép – lásd *színesben is az előző számunk hátsó borítóján*).

Az agrártermelési alkalmasság értékelésére és

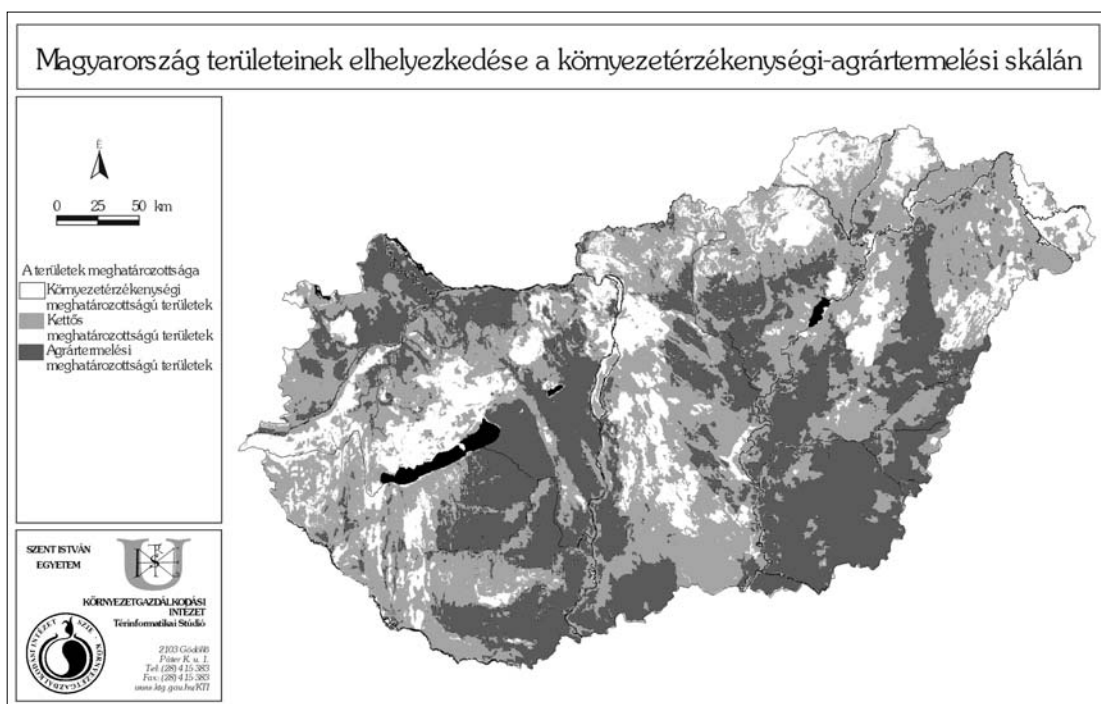
minősítésére 9 domborzati és talaj-, valamint 7 klímametéert, a környezeti érzékenység megítélésére pedig 7 élővilágra vonatkozó, 5 talaj- és 2 vízbázisokra vonatkozó, integrált paramétert használtunk. **A földhasználati értékskála képezte az alapját a természetvédelmi magzónára, pufferzónára, átmeneti (vagy extenzív agrár-) zónára valamint az agrár magzónára épülő integrált földhasználati zónarendszer kialakításának. E zonalitás adja az alapját a területileg differenciált és a többfunkciós mezőgazdálkodás modelljének megfelelő agrárfejlesztés kereteit rögzítő Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program-nak.** (Ángyán et al., 1999)

Az elkészült térkép információit egybevetve a jelenlegi földhasználattal, különösen a szántóföldi

2-3. térkép

művelés területeivel (4. térkép – lásd a hátsó borítón), annak formájával és intenzitásával, megállapíthatjuk, hogy az ország területének mintegy

¼-en jelentős művelési ág változásra, illetve földhasználati, gazdálkodási rendszer- és intenzitásváltozásra van szükség. Ennek során a vizsgálá-

tok szerint mintegy 1,5 millió ha-t célszerű az intenzív szántóföldi művelésből kivonni, melyből mintegy 6–700 ezer ha erdősítésre, 3–400 ezer ha gyepesítésre vár, mintegy 500 ezer ha pedig külterjes szántóföldi művelésbe kerülhet.

6. A megvalósítás kerete: A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program

A földhasználati elemzések alapján körvonalázódó gazdálkodási szerkezet- és rendszerváltás kereteit Magyarországon a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program (NAKP) és az ezt magába foglaló Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT) teremti meg.

6.1. Célkitűzései, alaptörekvései és bevezetésének indokai

A **többfunkciós agrármodell és ennek alapjául szolgáló földhasználati zónarendszer gyakorlati megvalósítását célozza a Kormány 2253/1999. (X. 7.) számú határozatával elfogadott Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program (NAKP), a többfunkciós európai agrármodell elterjesztésének magyar kerete. Ez az új agrárstratégiai rendszer:**

- **többfunkciós** mezőgazdaságot céloz, amely mindazon – élelmiszertermelési, ökológiai-környezeti, valamint regionális, társadalmi – funkcióját betölti, melyeket a társadalom elvár attól;

- **fenntartható** mezőgazdálkodást céloz, amely tartósan abban a helyzetben van, hogy e többféle funkcióját egyaránt el tudja látni azáltal, hogy fenntartható termelési módszereket alkalmaz, valamint annak beismerése által, hogy e termelési, gazdálkodási mód környezeti, valamint társadalmi, regionális teljesítményeit honorálnunk kell;

- **alkalmazkodó** mezőgazdaságot céloz, amely a tájak adottságainak megfelelő gazdálkodási rendszereket és intenzitási fokot használ a tájra, termőhelyre jellemző, minőségi termékek előállítására;

- **egész területünkre kiterjedő** („területfedő”) mezőgazdaságot céloz, amely védett vagy hátrányos helyzetű térségeinkben ugyanúgy jelen van, mint agrártermelési régióinkban, de itt ökoszociális feladatai kerülnek előtérbe; végezetül

- **versenyképes** mezőgazdaságot céloz, amely megállja a helyét a piacokon is; a verseny azonban tisztességes versenyt jelent, vagyis azokat az „**ökoszociális játékszabályokat**”, amelyeket az

európai s benne a magyar mezőgazdaság modellje magába foglal, és gyakorlata betart, azokat valamennyi agrárgazdálkodó számára a WTO¹ keretei között is rögzíteni kell (Ángyán, 2001).

A **Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program (NAKP)** elsődleges törekvése tehát olyan mezőgazdasági gyakorlat kialakítása, amely a természeti erőforrások fenntartható használatán, a természeti értékek, a biodiverzitás megőrzésén, a táj értékeinek megóvásán, valamint egészséges termékek előállításán és élhető vidék, az embereknek munkát és megélhetést biztosító gazdálkodási rendszer megteremtésén alapszik. Ennek megfelelően **nem egyes termelési ágazatokat, hanem a felsorolt igényeknek egyaránt megfelelő gazdálkodási rendszereket támogat, és az alábbi célkitűzéseket fogalmazza meg:**

- *a környezetkímélő mezőgazdasági termelési módszerek és ezeket megtestesítő rendszerek széleskörű elterjesztése, ezáltal természeti értékeink, a biodiverzitás, a táj, a termőföld és a vízkészletek állapotának megőrzése és javítása;*

- *hozzájárulás egy fenntartható mezőgazdasági földhasználati, ésszerű területhasználati rendszer, illetve Magyarország agro-ökológiai adottságainak megfelelő kiegyensúlyozott és stabil földhasználati, termelési struktúra kialakításához;*

- *piacképes, kiváló minőségű, értékes termékek termelésének növelése és ezáltal a mezőgazdasági exportlehetőségek javítása;*

- *a vidéki foglalkoztatási és jövedelemszerzési lehetőségek bővítése, a vidéki életminőség javulásához való hozzájárulás, alternatív jövedelemszerzési lehetőségek kialakítása;*

- *a turisztikai potenciál fejlesztése, kihasználása elsősorban a vidék, a táj képének javítása, az ökoturizmus, falusi turizmus feltételeinek javulása révén;*

- *hozzájárulás egyéb vidékfejlesztési intézkedések sikeréhez, a vidéki népesség, a gazdálkodók termelési-környezeti ismereteinek fejlődéséhez, szemléletváltás elősegítéséhez.”*

Miután minden EU-tagállamnak kötelezően kell, hogy ilyen működő programja legyen, belépésünk alapkritériuma az NAKP indítása. Mindemellett kedvező európai fogadtatása lehetőséget biztosít egy olyan országimázs kialakítására, melynek mottója: „*Tiszta, élő környezetből egészséges és biztonságos élelmiszert!*” lehet. Elkerülhetetlen és érdekeinknek megfelelő **bevezetését** ezen túl az is **indokolja**, hogy:

- megteremti a forrásait a sokszínű és minőségi termékkínálat, valamint környezet biztosításának

1) WTO: World Trade Organisation (Világkereskedelmi Szervezet)

és az ökológiai szempontból tartamos („fenntartható”) agrár- és vidékfejlesztésnek;

- a vidéken élő emberek és családok, közösségek számára munkalehetőséget, megélhetést biztosít, különösen azokban a térségekben, amelyek környezeti szempontból sérülékenyek, agrárpotenciáljuk és így piaci versenyképességük alacsonyabb, és már ma is jelentős munkanélküliséggel, foglalkoztatási gondokkal küzdenek;

- a kultúrtájak és a környezeti elemek fenntartásával alapvetően meghatározza a Nemzeti Környezetvédelmi Program céljai megvalósításának sikerét a vidéki térségekben;

- egészséges étellel, tiszta ivóvízzel és élő, egészséges környezettel jelentősen hozzájárul az „Egészséges Nemzetért” Népegészségügyi Program – a hangsúlyt a prevencióra helyező – törekvéseinek megvalósításához;

- hozzájárul, konkrét formába önti, és forrásokat teremt a „Magyarország Középtávú Gazdaságpolitikai Programja (az uniós csatlakozás megvalósításához)” kormánydokumentumban megfogalmazott agrár- és vidékfejlesztési, regionális fejlesztési és környezetvédelmi programelemekhez, valamint foglalkoztatáspolitikai célokhoz; továbbá fontos lehet az is, hogy

- a két pillér mentén megcélzott EU forrásbevonás mértéke és esélye lényegesen nagyobb, mint az első pillér termelési kvóták mentén megnyíló lehetősége.

Mindezek alapján joggal mondhatjuk, hogy a **Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program** az ökoszociális piacgazdaság közegébe ágyazott fenntartható, többfunkciós európai agrármodell, a környezet- és tájgazdálkodás széleskörű elterjesztésének, a földhasználati stratégia- és szerkezetváltás hazai megvalósításának magyar keretét, nagyléptékű hazai programját adja, és így a termelés-, a környezet- és a vidékpolitika területileg differenciált összekapcsolásának, **az agrárpolitika paradigmaváltásának alapvető jelentőségű kerete és eszköze.**

6.2. Szerkezete, alkotóelemei

A **NAKP** célkitűzéseiben a különböző térségek adottságainak megfelelő, ahhoz igazodó fenntartható mezőgazdasági földhasználat kialakítása fogalmazódik meg olyan módon, hogy az megfelelően az EU 2078/92. számú agrár-környezetvédelmi és 1257/1999. számú vidékfejlesztési rendeletben foglaltaknak. **Célprogramjai két fő típusba sorolhatók.**

Az első fő típust az úgynevezett horizontális

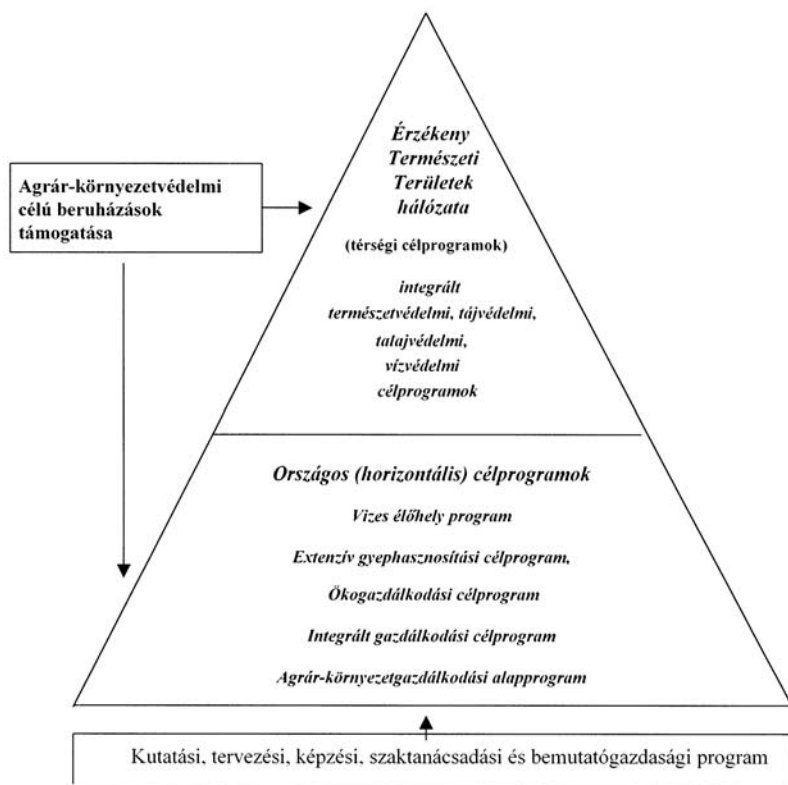
vagy **országos célprogramok** alkotják, amelyek a hazai mezőgazdasági földhasználat teljes területére kiterjednek. Ezen programok célkitűzése az, hogy támogatást nyújtsanak a különféle földhasználati ágakban a környezetbarát termelési, gazdálkodási eljárásoknak, rendszereknek, elősegítve ezzel a magyar agrárgazdaság új, hosszú távon is fenntartható és versenyképes fejlődési modelljének kialakulását. Ennek érdekében különböző támogatási programok révén segíti a környezeti szempontokat is figyelembe vevő gazdálkodás elterjedését, az integrált növény-, zöldség-, ill. gyümölcsstermesztés, az ökológiai gazdálkodás terjedését, a gyepterületek és vizes élőhelyek ökológiai feltételeknek megfelelő hasznosítását, valamint a környezetbarát állattartás kialakulását.

A célprogramok másik fő típusát a zonális vagy térségi célprogramok adják, amelyek az adott térség környezet- és természetvédelmi szempontú mezőgazdasági földhasználatát segítik, hozzájárulva az egyes térségek adottságaikhoz illeszkedő gazdálkodási formák elterjedéséhez, a tájgazdálkodás kialakulásához, a terület környezeti, természeti értékeinek megőrzéséhez és fejlesztéséhez. Ezen programok célterületei közé olyan térségek tartozhatnak, amelyek természetvédelmi, talajvédelmi és/vagy vízvédelmi szempontok miatt valamilyen speciális hasznosítást igényelnek. A térségenként kidolgozott földhasznosítási formák, gazdálkodási módszerek alkalmazását támogatják az egyes célprogramok. Az említett térségi célprogramok hálózatot alkotnak, így kialakulhat az ún. **Érzékeny Természeti Területek (ÉTT) hálózata.** (5. térkép – lásd a hátsó borítón)

A **NAKP** felépítését az 5. ábra szemlélteti. Intézkedései **célprogramok** formájában kerülnek megfogalmazásra, amelyek tehát **az alábbiak:**

- Agrár-környezetgazdálkodási alaprogram
- Integrált gazdálkodási célprogram
- Ökológiai gazdálkodási célprogram
- Extenzív gyephasznosítási célprogram
- Vizes élőhely-hasznosítási célprogram
- Érzékeny Természeti Területek célprogramja
- Képzési, kutatási-fejlesztési, szaktanácsadási és demonstrációs programok

A felsorolt célprogramokon kívül (amelyek hektáralapú támogatásokat, illetve költségterítésre alapuló projekt-támogatásokat tartalmaznak) szükség van az agrár-környezetvédelmi intézkedésekhez kapcsolódó **beruházás** jellegű támogatásokra. Ezek körébe az alábbiak tartozhatnak: szántó/gyep konverzió, gyümölcsös, illetve ártéri gyümölcsös telepítése, őshonos állatok beszerzése

5. ábra: A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program felépítése

se, az állattartáshoz kapcsolódó legeltetési berendezések helyreállítása, létesítése (karámépítés, villanypásztor rendszer kialakítás, itatók stb), agrár-környezetvédelemhez kapcsolódó eszköz, illetve járulékos munkagép beszerzése, talajvízház-tartás helyreállítása, épületberuházások, feldolgo-

zást, marketing támogatások stb.

6.3. Működés módja és támogatási rendszere

A program működés módja és támogatási rendszere **jelentősen eltér a Magyarországon ma általánosan alkalmazott agrártámogatási rendszertől.**

A célprogramokban való részvétel önkéntes, a gazdálkodók maguk döntenek el, hogy azokban részt kívánnak-e venni. Az országos programokhoz bárki csatlakozhat, akinek 0,5 ha (kertészet), 1 ha (szántó, gyepláspólya, illetve halastó) saját tulajdonú termőföldje vagy erre vonatkozó tartós földbérlete van; a térségi (zonális) programokhoz csak azok, akik a meghatározott régióban gazdálkodnak. Ha a gazdálkodó úgy dönt,

hogy csatlakozni kíván, **5 éves szerződést köt az állammal**, amelyben vállalja, hogy a szerződésben foglalt feltételeket (az adott célprogramban megfogalmazott gazdálkodási „szabályokat”) betartja. Ennek fejében évente rögzített **hektáronkénti kifizetést kap** a szerződött időszakban. Ez

Támogatási célprogram	Potenciális célterület (2006–2007) ezer hektár	Támogatási forrás nagysága (jelenlegi EU normák szerinti minimummal számolva)	
		ezer Ft/hektár	milliárd Ft
Agrár-környezetgazdálkodási alapprogram	600	35	21
Integrált gazdálkodási célprogram	2700	45	122
Ökológiai gazdálkodási célprogram	300	50	15
Gyephasznosítási célprogram	400	25	10
Vizes élőhely célprogram	80	75	6
Érzékeny Természeti Területek célprogramja	1980	80	158
Összesen	6060	–	332
Társfinanszírozás megoszlása	EU forrás (80 %) 266 milliárd Ft	Nemzeti költségvetés (20 %) 66 milliárd Ft	

5. táblázat: A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program potenciális kiterjedése és felhasználható támogatási forrásai

fedezze a felvállalt intézkedések miatti esetleges jövedelemkiesést, a felmerülő többletköltségeket, és tartalmaz további 20 % ösztönzést, amely a gazdálkodási rendszer ökoszociális szolgáltatásait honorálja, és így a környezetbarát gazdálkodási formákat versenyképessé, vonzóvá teszi a gazdálkodók számára.

Célprogramok formájában megfogalmazódó **támogatott gazdálkodási rendszereit**, azok becsült területét és finanszírozását az 5. táblázat foglalja össze.

A program támogatására a 2002. évi agrár-támogatási keretből az FVM önálló soron 2,2 milliárd Ft-ot, a KöM pedig az ÉTT célprogramra további 0,3 milliárd Ft-ot különített el. Az egyes célprogramok induló, 2002-es terület-alapú támogatásainak mértékét a 6. táblázatban összefoglalt adatok mutatják.

A területalapú támogatásokat **kiegészítő agrár-környezetvédelmi támogatások** az alábbiak.

1.) Agrár-környezetgazdálkodási üzemterv készítéséhez nyújtott támogatás, melynek mértéke: komplex üzemtervenként

- a) 10 ha gazdaság méretig legfeljebb 50 000 Ft,
- b) 10–100 ha gazdaság méretig legfeljebb 70 000 Ft,
- c) 100 ha feletti méret esetén legfeljebb 100 000 Ft.

2.) Kiegészítő **állat-beállítási támogatás** az alábbiak szerint:

Támogatott haszonállat	Őshonos fajta esetén ² Ft/db	Nem őshonos fajta esetén Ft/db
szarvasmarha	10 000	6 000
juh	2 000	1 000
sertés	2 000	–

3.) Agrár-környezetvédelmi **tanfolyamok, képzések támogatása** képzési tanfolyamonként maximum 400 000 Ft. A képzések/tanfolyamok mi-

2) Az alábbi fajták esetében: magyar szürkemarha (szarvasmarha), hortobágyi és gyimesi racka, cigája, cikta (juh), szőke, vörös, fecskehasú mangalica (sertés)

3) A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 53. § (3) bekezdésében foglaltaknak megfelelően, közös KöM–FVM rendelet készült az Érzékeny Természeti Területek rendszerének kialakításáról. A hivatkozott mintaterületeken a később teljes körűen bevezetendő rendszer kipróbálása történt a 2002. év során.

4) A támogatási összegek a felsorolt területeken szántó- és gyephasznosítási programokra vonatkoznak.

Agrár-környezetvédelmi célprogramok		Támogatási összeg (Ft/ha)
A	Agrár-környezetvédelmi alapprogram	
A 1.	Talajvédő gazdálkodás	18 000
B	Integrált növénytermesztési célprogram	
B 1.	Szántóföldi zöldegek	30 000
B 2.	Almatermésűek	50 000
B 3.	Csonthéjasok és bogyósok	40 000
B 4.	Szőlő	40 000
C	Ökológiai gazdálkodási célprogram	
C 1.1.	átállási időszakban Szántóföldi növények	25 000
C 1.2.	Zöldegek	30 000
C 1.3.	Gyümölcs	40 000
C 1.4.	Szőlő	40 000
C 1.5.	Rét-legelő	10 000
C 2.1.	a már átállt területekre Szántóföldi növények	15 000
C 2.2.	Zöldegek	18 000
C 2.3.	Gyümölcs	20 000
C 2.4.	Szőlő	20 000
C 2.5.	Rét-legelő	8 000
D	Gyepgazdálkodási célprogram	
D 1.	Legeltetésre alapozott gyepgazdálkodás	8 000
E	Vizes élőhely célprogram	
E 1.	Halastó	8 000
F	Zonális agrár-környezetvédelmi célprogramok³ , amelyek az alábbi érzékeny természeti mintaterületeken kerülnek bevezetésre: Szatmár-Bereg, Észak-Cserehát, Őrség-Vendvidék, Hevesi sík, Borsodi Mezőség, Marcal medence, Drávavölgység, Dunavölgyi sík, Dévaványa, Turjánvidék, Szentendrei sziget	10–40 000 ⁴

6. táblázat: Az NAKP célprogramjainak 2002-es területalapú támogatásai

nimális időtartama (nettó) 12 óra, a résztvevők minimális száma 10 fő.

4.) Agrár-környezetvédelmi **mintagazdaságok támogatása** pályázonként legfeljebb 8 millió Ft vissza nem térítendő támogatás formájában.

6.4. Az NAKP pályázatok elbírálásának rendszere

A 100 pontos EU-konform rendszer szempontjait a 7. táblázat foglalja össze. Ez is jelzi annak értékorientációját, egyúttal jelentősen eltér az eddigi magyar gyakorlattól, amennyiben normatívást visz azok megítélésébe.

A pályázat elbírálása a **pályázó egyéni gazdálkodási adottságai** (összesen 45 pont) és **területének adottságai** (összesen 55 pont) **alapján normatív módon történik. Minél nagyobb egy adott településen ez a területi pontszám** (vagyis hátrá-

Megnevezés	Adható pontszám
1. A pályázó gazdálkodási formája:	
– természetes személy	10
– jogi személyiségű vagy jogi személyiség nélküli gazdasági társaság,	6
– egyéb mezőgazdasági tevékenységet folytató szervezet	4
2. Piaci kapcsolat:	
– terméktanács és TЭСZ tagja	10
– terméktanács vagy TЭСZ tagja	5
– nem tagja termelői szervezetnek	0
3. Kedvezőtlen adottságú térségben való gazdálkodás⁵:	
– hegyvidéki, dombvidéki térségek	5
– alacsony termőképességű, gyenge földterület (17 AK alatt)	5
– egyéb, környezetvédelmi korlátozás	5
– 2 vagy több tényező együttes fennállása	10
4. Környezetkímélő gazdálkodás megléte (ökológiai gazdálkodás, integrált növénytermesztés, extenzív gyepgazdálkodás, halgazdálkodás, egyéb):	
– több mint 3 éve	10
– kevesebb mint 3 éve	5
– nincs	0
5. A gazdaság területének környezeti (természet-, talaj-, vízvédelmi) érzékenysége⁶:	
– hármas érzékenység	30
– kettős érzékenység	20
– egyszeres érzékenység	10
6. Vidéki foglalkoztatáshoz való hozzájárulás (munkanélküliségi ráta alapján):	
– országos átlag alatt vagy egyenlő	3
– azt meghaladja 10 %-kal	7
– 20 %-kal	10
– 30 %-kal	15
7. Agrár-környezetvédelmi mintagazdasági szerepkör betöltése, felvállalása (térségi bemutató, képzési, szaktanácsadói, információs feladatok):	
– igen	5
– nem	0
8. Agrár-környezetvédelmi célprogramban a pályázó:	
– teljes területével részt vesz	10
– területe több mint 50 %-ával vesz részt	6
– területének kevesebb mint 50 %-ával vesz részt	2
Összesen	100

7. táblázat: Az NAKP pályázatok elbírálásának szempontrendszere

5) A 1257/1999. EU tanácsi rendelet LFA – Kedvezőtlen Adottságú Területek – besorolása alapján.
6) A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program földhasználati zonációs adatbázisa alapján.

nyos helyzetű, környezetileg érzékeny és/vagy munkanélküliséggel súlytott térségben helyezkedik el a település), **annál inkább számíthat e program támogatására.**

A termelés ökológiai feltételeinek korlátozottságát az úgynevezett kedvezőtlen adottságú térség (LFA) (7. táblázat, 3. bírálati szempont) európai kategóriája határozza meg. Ide a hegyvidéki, dombvidéki térségek, valamint az alacsony (17 AK alatti) termőképességű, kis agrárpotenciálú és/vagy egyéb – környezet- és/vagy természetvédelmi – korlátozás alá eső (védett természeti vagy vízbázisvédelmi) területek tartoznak. Ennek településenkénti alakulását mutatja a 6. térkép (lásd a hátsó borítón).

A település/gazdaság területének környezeti (természetvédelmi, talaj-, vízvédelmi) érzékenysége (7. táblázat, 5. bírálati szempont) (7. térkép – lásd a hátsó borítón) szintén korlátokat szab a termelés intenzitásának, és annál jelentősebb a szerepe, minél több szempontból minősül a terület sérülékenynek. Az érzékeny térségekben, településeken fokozottan felértékelődik a mezőgazdaság környezeti teljesítménye.

Végül **a vidéki foglalkoztatáshoz való hozzájárulás (7. táblázat, 6. bírálati szempont) (munkanélküliségi ráta figyelembevétele) (8. térkép – lásd a hátsó borítón)** adja és területileg differenciált, többfunkciós agrár- és vidékfejlesztési stratégia társadalmi, szociális elemét.

Ha e három szempontot a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program (NAKP) pontrendszere szerint összegezzük, akkor értjük meg igazán, hogy milyen nagy térségekben válhat létkérdéssé egy ilyen megközelítésű agrár- és vidékfejlesztési stratégia követése, a többfunkciós európai agrármodell megvalósítását segítő program gyors ütemű fejlesztése és e pillér mentén európai források bevonása. Településenkénti területi megoszlását a 9. térkép (lásd a hátsó borítón) szemlélteti, pontos értékei pedig a http://nakp.gau.hu/palyazat_elbiralas.php internetcímen tudhatók meg.

Minél nagyobb pontszámot ér el (a térképen minél sötétebb) egy település e minősítési rendszerben, annál fontosabb, annál több lehetőséget kínál az agrár-környezetgazdálkodás, valamint az ennek hazai kereteit megteremtő NAKP a település és gazdálkodó közössége számára.

6.5. A 2002. évi pályázatok értékelése, tapasztalatai
A program 2002. évi – az agrártámogatások kö-

Célprogram	Pályázott terület		Pályázatok száma		Pályázott támogatás	
	ha	%	db	%	eFt	%
Agrár-környezetgazdálkodási alapprogram	18 184	7	154	3	327 428	7
Integrált gazdálkodási célprogram	18 913	7	1633	31	804 965	18
Ökológiai gazdálkodási célprogram						
átállási terület	41 386	15	692	13	773 982	17
átállt terület	33 967	12	351	7	399 148	9
Gyephasznosítási célprogram	94 911	35	1770	33	759 368	17
Vizes élőhely célprogram	17 536	6	80	2	140 344	3
ÉTT célprogram	46 854	17	641	12	1 247 692	28
Összesen	271 751	100	5 321	100	4 452 927	100

8. táblázat: Az NAKP–2002 pályázatok statisztikai adatai

zött önálló fejezetben megjelent – pályázati kiírására több mint 5000 pályázat érkezett, a pályázott terület meghaladta a 270 ezer ha-t, az igényelt területalapú támogatási összeg pedig megközelítette a 4,5 milliárd forintot. Egy pályázat átlagos területe 51,4 ha, összege 839 eFt. Az 1 ha pályázott területre jutó átlagos támogatásigény 16 320 Ft/ha. A pályázatok célprogramonkénti statisztikai adatait a 8. táblázat foglalja össze.

A program rendelkezésére álló 2,5 milliárd Ft keret célprogramok közötti szétosztása a pályázott terület arányában történt. A területalapú kifizetések és az ezekhez kapcsolódó üzemtervkészítési és oktatási feladatok elvégzésének költségei a 9.

Célprogram	Támogatás	
	Ft	%
Agrár-környezetgazdálkodási alapprogram	111 361 440	5,2
Integrált gazdálkodási célprogram	128 790 000	6,0
Ökológiai gazdálkodási célprogram		
átállási terület	293 573 700	13,7
átállt terület	231 939 230	10,8
Gyephasznosítási célprogram	645 513 280	30,1
Vizes élőhely célprogram	116 856 720	5,5
ÉTT célprogram	613 340 846	28,6
Összesen	2 140 375 206	100,0

9. táblázat: Az NAKP–2002 forráskereteinek célprogramok szerinti megoszlása

táblázatban összefoglaltak szerint oszlanak meg a célprogramok között.

A nyertes – támogatásban részesülő – pályázatok száma és a program-főcsoportonkénti ponthatárak alakulása a 10. táblázatban tanulmányozható.

Célprogram	Ponthatár	Nyertes Kimaradt Összes pályázatok száma (db)		
		Nyertes	Kimaradt	Összes
Agrár-környezetvédelmi alapprogram	43	100	54	154
Integrált növénytermesztési célprogram	72	320	1 313	1 633
Ökológiai gazdálkodási célprogram				
átállási terület	63	332	360	692
átállt terület	63	238	113	351
Gyepgazdálkodási célprogram	50	1 320	449	1 769
Vizes élőhely célprogram	52	55	25	80
Zonális célprogram	62	326	316	642
Összesen		2 691	2 630	5 321

10. táblázat: A támogatásban részesülő pályázatok programonkénti alakulása

Támogatási jogcím	Támogatás	
	Ft	%
Területalapú támogatás	2 008 925 216	80,4
Üzemterv-készítés támogatása	41 050 000	1,6
Oktatás, képzési tanfolyamok támogatása	91 400 000	3,7
Állatbeállítási (beruházási) támogatás	144 624 784	5,8
Mintagazdaságok támogatása	184 000 000	7,4
Program-működtetés költsége	30 000 000	1,2
Összesen	2 500 000 000	100,0

11. táblázat: Az NAKP–2002 forráskereteinek támogatási jogcímek szerinti megoszlása

A 11. táblázat a NAKP–2002 forráskereteinek támogatási jogcímek szerinti megoszlását mutatja.

A rendelkezésre álló területalapú támogatási forráskeret a pályázók által igényelt összegnek csak mintegy 45 %-át fedezi, más szavakkal az igény a rendelkezésre bocsátott keret mintegy 2,2-szerese már úgy is, hogy az agrárium a programot

és annak lehetőségeit szinte nem is ismeri. Ez önmagában – EU forrásbevonási szándékainkon túl – is feltétlenül indokolja a program költségvetésének gyors ütemű emelését.

7. Részletező és továbbvivő szakirodalom

Ángyán J. (1991): A növénytermesztés agro-ökológiai tényezőinek elemzése (gazdálkodási stratégiák, termőhelyi alkalmazkodás), Kandidátusi értekezés, Gödöllő, 111 p.

Ángyán J. (2001): Az európai agrármodell, a magyar útkeresés és a környezetgazdálkodás, Agroinform Kiadóház, Budapest, 308 p.

Ángyán J. (2001): Az európai agrármodell, a magyar útkeresés és a környezetgazdálkodás, A falu, Budapest, XVI. évf. 4. sz., 11–28. p.

Ángyán J.–Fésűs I.–Podmaniczky L.–Tar F.–Vajnáné Madarassy A. (szerk.) (1999): Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program (a környezetkímélő, a természet védelmét és a táj megőrzését szolgáló mezőgazdasági termelési módszerek támogatására), Agrár-környezetgazdálkodási tanulmánykötetek, 1. kötet, Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, Budapest, 174 p.

Ángyán J.–Menyhért Z. (szerk.) (1997): Alkalmazkodó növénytermesztés, ésszerű környezetgazdálkodás, Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, Bp., 414 p.

Ángyán J.–Podmaniczky L. (2002): Az EU csatlakozás várható hatásai a magyar agrárgazdaság és vidék helyzetére, Agrárium, Magyar Agrárkamara, Budapest, 12. évf., 7. szám, 15–20. p.

Erz, W. (1978): Probleme der Integration des Naturschutzgesetzes in Landnutzungsprogramme. TUB, Zeitschrift der Technischen Universität Berlin 10 (2), 11–19. p.

Kreybig L. (1946): Mezőgazdasági természeti adottságaink és érvényesülésük a növénytermesztésben, Kulcsár Könyvnyomda, Bp., 384 p.

Láng I.–Csete L. (szerk.) (1992): Az alkalmazkodó mezőgazdaság, Agricola Kiadó és Kereskedelmi Kft., Bp., 210 p.

Láng I.–Csete L.–Harnos Zs. (1983): A magyar mezőgazdaság agroökológiai potenciálja az ezredfordulón, Mezőgazdasági Kiadó, Bp., 265 p.

Láng I.–Csete L.–Jolánkai M. (szerk.) (1995): Az agrárgazdaság fenntartható fejlődésének tudományos megalapozása, „Agro 21” füzetek, 1995/12. szám, Bp., 125 p.

Selye J. (1976): Stressz distressz nélkül, Akadémiai Kiadó, Budapest, 150 p.

The Hungarian land use zone system and the National Agri-Environmental Programme

J. Ángyán

Summary

Agriculture has always been more than just simple production. It fulfils more roles beyond producing food and fibre, it has also 'produced' landscape, wildlife, environment and has given working opportunity and livelihood for people and communities of the countryside. These are ecosocial services, equally important for the whole society and local communities, that arise locally and are non-importable to a region and for which services agriculture and farmers must be paid for.

These recognitions have led to the notion of Multifunctional European Agriculture, to the reform of the Common Agricultural and Rural Policy, to the development of its support measures and to the Community allocation of funds. In this view and as a part in the line of the EU alignment tasks was the National Agri-Environmental Programme (NAEP) developed, followed by the Government Decree No. 2253/1999 (X. 7.) on the introduction of the programme.

The development programmes and farming of rural areas are highly affected by its agro-ecological potentials, agri-cultural traditions and its environmental sensitivity.

Hungary's land use zone system gives a key to find the area categories with different agro-ecological potentials. The basis of this is a land use value scale, assessing agricultural potentials and environmental sensitivity, was developed according to the land use pyramid concept through the area integration and GIS processing of parameters characterising agricultural production potentials and environmental sensitivity. These land use zonality gives the basis for the area differentiated National Agri-Environmental Programme that sets the framework for an agricultural development in accordance with the multifunctional agricultural model.